

Aanbevelende Rassenlijst 2026

Akkerbouw Arable crops

Inhoud

- granen
- peulvruchten
- handelsgewassen
- korrelmaïs en corn cob mix
- groenbemestingsgewassen
- suikerbieten
- cichorei

Veehouderij Forage crops

Inhoud

- snijmaïs, korrelmaïs en corn cob mix
- weidegrassen en klavers
- overige voedergewassen

CSAR

Inhoudsopgave

Klik op de link om direct naar het betreffende hoofdstuk te gaan:

- 5 [Inleiding](#)
- 6 [Handleiding voor gebruik](#)
- 7 [Regels voor rassenlijst, registratie en keuring](#)

Akkerbouw

- 10 [Granen](#)
- 25 [Peulvruchten](#)
- 27 [Handelsgewassen](#)
- 33 [Groenbemestingsgewassen](#)
- 50 [Suikerbieten](#)
- 57 [Cichorei](#)

Veehouderij

- 60 [Snijmaïs, Korrelmaïs en Corn Cob Mix](#)
- 72 [Weidegrassen en klavers](#)
- 102 [Overige voedergewassen](#)
- 110 Engelse introductie
- 114 Vertalingen van termen
- 116 [Statistiek](#)

Contents

- Introduction
- User guide
- Variety research and registration procedures

- Cereals
- Pulses
- Cash crops
- Green manuring crops
- Sugar beets
- Industrial chicory

- Forage maize
- Grasses and clovers
- Remaining fodder crops
- [English introduction](#)
- [Translation of terms](#)
- Statistics

Inleiding

Voor u ligt de Aanbevelende Rassenlijst akkerbouw en veehouderij 2026. Hierin vindt u de meest recente gegevens van de aanbevolen rassen van de belangrijkste akkerbouw- en voedergewassen. Deze gegevens zijn objectief en onafhankelijk vastgesteld door Nederlandse kennisinstellingen en de Commissie Samenstelling Aanbevelende Rassenlijst (CSAR). In deze Rassenlijst staan de nieuwste en beste rassen weergegeven in tabellen met de belangrijkste raskenmerken. Daarnaast wordt informatie aangeboden over de teelt van gewassen en over alle aanbevolen rassen.

Tot 2007 werd de Rassenlijst voor landbouwgewassen uitgegeven door een wettelijk verankerde commissie. Met de komst van de nieuwe Zaaizaad- en Plantgoedwet in 2006 is deze commissie echter ontbonden. Het betrokken bedrijfsleven, kwekers, handelaren, telers en verwerkende industrie, was en is van mening dat een rationele rassenkeuze van groot belang is voor de Nederlandse veehouderijsector en geeft daarom vanaf 2007 zelf de Aanbevelende Rassenlijst uit. De Aanbevelende Rassenlijst verscheen tot 2019 in twee verschillende boekjes: één voor de veehouderij en één voor de akkerbouw. Vanaf 2019 wordt de rassenlijst enkel nog digitaal aangeboden. Per 2020 zijn beide edities samengevoegd tot een enkel digitaal boekje.

Handleiding voor gebruik

Aanbevelende Rassenlijst en Nationale Lijst

De Aanbevelende Rassenlijst bevat slechts een beperkte selectie rassen uit het totale aantal rassen dat in Nederland geproduceerd en in de handel gebracht wordt. Deze selectie bestaat uit aanbevolen rassen die voor de teelt in Nederland van belang worden geacht. De nieuw aanbevo- len rassen (N-categorie) worden in de tabellen apart vermeld naast de aanbevolen rassen.

Tabellen

• **Waarderingscijfers**

In de tabellen met raseigenschappen staan hoge cijfers in het algemeen voor een gunstige waar- dering van de betrokken eigenschap. Uitzonderingen op deze regel worden in de kop van de betreffende tabel vermeld. Alle in de tabellen vermelde cijfers en getallen zijn gemiddelden, die in de praktijk niet voor elk afzonderlijk geval behoeven te gelden.

• **Verhoudingsgetallen**

Verschiedende eigenschappen zoals opbrengst, gehalte, lengte etc. zijn in de tabellen weergege- ven als verhoudingsgetallen. Bij de berekening van verhoudingsgetallen is in de regel het ge- middelde van de aanbevolen rassen uit de vorige rassenlijst op 100 gesteld.

• **Resistentie tegen ziekten**

De resistentiecijfers voor schimmelziekten zijn afgeleid van de mate van aantasting in gebieden waar de desbetreffende ziekte regelmatig optreedt en geven dus de resistentie aan tegen in de praktijk voorkomende fysio's. Door het optreden van nieuwe fysio's kunnen bepaalde rassen ern- stiger worden aangetast dan op grond van het cijfer was te verwachten.

• **Kweker, vertegenwoordiger, instandhouder**

In de tabellen met aanvullende rasgegevens worden de volgende afkortingen gebruikt:
K: rechthebbende (houder van het kwekersrecht), instandhouder of oorspronkelijke kweker,
V: alleenvertegenwoordiger (gevolmachtigde) van de rechthebbende,
I: instandhouder, aangewezen door de Raad voor plantenrassen.

• **Afkortingen van landen**

AT	Oostenrijk	ES	Spanje	IT	Italië	PL	Polen
BE	België	FI	Finland	LT	Litouwen	PT	Portugal
CY	Cyprus	FR	Frankrijk	LU	Luxemburg	SE	Zweden
CZ	Tsjechië	GR	Griekenland	LV	Letland	SK	Slowakije
DE	Duitsland	HU	Hongarije	MT	Malta	SL	Slovenië
DK	Denemarken	IE	Ierland	NO	Noorwegen	UK	Groot-Brittannië
EE	Estland	IS	IJsland	NZ	Nieuw-Zeeland	USA	Verenigde Staten

• **Verwijzingen naar het internet**

Naast de vermelding van websites is soms (met >>) een nadere verwijzing gegeven van de pagi- na waar het betreffende artikel te vinden is.

• **Overname gegevens**

Publicatie van tabellen e.d. is toegestaan, mits de gegevens integraal worden opgenomen en met bronvermelding “CSAR, Aanbevelende Rassenlijst 2025”.

Regels voor rassenlijst, registratie en keuring

Regels voor registratie van rassen in het Nederlands Rassenregister (NRR), kwekersrecht, rassen- lijsten, keuring en handelsverkeer van zaaizaad en pootgoed zijn vastgelegd in de Zaaizaad-en Plantgoedwet (ZPW).

• **Toelating tot het verkeer**

Om een verkeerspositie te verkrijgen in de EU, dat wil zeggen het onbeperkt mogen produceren en in de handel brengen van rassen van landbouwgewassen, moet een ras zijn opgenomen op de Nationale Lijst of op de Gemeenschappelijke rassenlijst voor landbouwgewassen (EU ras- senlijst). De Gemeenschappelijke rassenlijst bevat alle rassen die op de Nationale Lijsten van de verschillende EU-landen zijn geplaatst en die voldoen aan de EU criteria voor cultuur- en ge- bruikswaarde.

• **Rassenonderzoek**

Een ras wordt alleen toegelaten tot een Nationale Lijst als het aan verschillende kwaliteitscriteria voldoet. Daarvoor is een identiteitsonderzoek (DUS) en een cultuur- en gebruikswaardeonder- zoek (CGO) vereist.

Het DUS-onderzoek is gericht op de criteria onderscheidbaarheid, homogeniteit en besten- digheid. Als voor een ras ook kwekersrecht wordt aangevraagd wordt het ook op nieuwheid getoetst. Het DUS-onderzoek en de toetsing op nieuwheid zijn verenigd in het Registratie- en Kwekersrecht Onderzoek (RKO).

Het DUS onderzoek en CGO worden synchroon gestart en dit onderzoek duurt voor landbouw- gewassen minimaal twee jaar. De Raad voor plantenrassen is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoek, de juistheid van de resultaten en beslist over de toelating van rassen op de Nationale Lijst op basis van de resultaten van DUS-onderzoek en CGO.

In het CGO wordt een ras getest op de landbouwkundige waarde. Dit onderzoek wordt collectief gefinancierd door kwekers en voor sommige gewassen ook door telers en verwerkende indus- trie. De volgende kennisinstellingen voeren dit onderzoek uit: Wageningen Livestock Research (Lelystad), Delphy (Wageningen), het Instituut voor Rationele Suikerproductie (IRS, Dinteloord) en Wageningen Plant Research Open Teelten (Lelystad). Het onderzoek wordt uitgevoerd vol- gens strikte protocollen.

- **Aanbevelende Rassenlijst**

Om voor plaatsing op de Aanbevelende Rassenlijst in aanmerking te komen moeten de rassen een extra jaar cultuur- en gebruikswaarde onderzoek doorlopen. Dit deel van het onderzoek staat onder toezicht van CSAR. CSAR ziet toe op de kwaliteit en de uitvoering van het onderzoek en beslist over de samenstelling van de Aanbevelende Rassenlijst.

- **Keuring van zaaizaad en pootgoed en farm saved seed**

Binnen de EU mag alleen goedgekeurd en gecertificeerd zaaizaad in het verkeer worden gebracht. Voor goedkeuring moet het zaad voldoen aan de gestelde eisen. In Nederland is de NAK de keuringsinstantie voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen.

Voor beproevingsdoeleinden is vermeerdering van nog niet toegelaten rassen op beperkte schaal toegestaan, dit beproevingsmateriaal wordt door de NAK met een oranje label gecertificeerd. De productie van uitgangsmateriaal is niet toegestaan zonder een licentie van de kwekersrechthouder. Een belangrijke uitzondering hierop is de eigen vermeerdering van zaaizaad van granen en pootgoed van aardappelen, het zogenaamde farm saved seed. Deze eigen vermeerdering is toegestaan zonder licentie van de kwekersrechthouder, op voorwaarde dat het gebruik van het eigen vermeerderd uitgangsmateriaal beperkt blijft tot het eigen bedrijf en dat de teler melding maakt van het eigen gebruik en er een vergoeding voor afdraagt. Zie voor meer informatie hierover www.eigenzaaizaad.nl.

Biologische teelt

Een biologische teler streeft, evenals zijn gangbare collega, naar een gezond en oogstzeker gewas met een goede opbrengst. Vanwege de lagere bemestingsniveaus en het niet kunnen gebruiken van kunstmest en chemische gewasbeschermingsmiddelen, zijn de volgende eigenschappen extra van belang:

- **Onkruid onderdrukkend vermogen en geschiktheid als dekvrucht**

In een snel sluitend gewas heeft onkruid minder kans dan in een gewas dat traag op gang komt. Rassen met een ruime hoeveelheid bladmassa en een snelle grondbedekking verdienen daarom meestal de voorkeur. Wanneer een groenbemester (bijv. klaver) als ondervrucht wordt ingezaaid, is een hoofdgewas met minder bladmassa geschikter.

Raseigenschappen die bijdragen aan de mate van grondbedekking, zijn uitstoelend vermogen, hoeveelheid bladmassa en lengte van het stro.

- **Efficiëntie stikstof gebruik**

Het realiseren van een optimale productie met een minimale stikstofuitspoeling en behoud van bodemvruchtbaarheid op de lange termijn, vereist een weloverwogen bemestingsbeleid. De keuze van het ras kan hierin een rol spelen waarbij de voorkeur uitgaat naar rassen die de aangeboden meststoffen zo efficiënt mogelijk gebruiken.

- **Gezondheid**

Afgezien van de hoogte en de kwaliteit van de opbrengst heeft een gezond gewas effect op de kwaliteit van het zaad dat eventueel als uitgangsmateriaal voor een volgend teeltseizoen zal worden gebruikt.

- **Rassenkeuze**

Rassen die voor de biologische teelt worden gebruikt zijn te vinden op de Nationale Annex (www.biodatabase.nl/nl/alphabet).

- **Areaal**

Het areaal biologische landbouw van het totaal is volgens ramingen van het CBS gegroeid van 47.000 ha in 2011 naar 76.375 ha in 2021. Van de akkerbouw is in 2021 2,98% van het totale areaal (15.656 ha.) biologisch gecertificeerd en voor grasland 5,46%, van het totale areaal (53.719 ha.) ([bron](#)).

Meer informatie over biologische teelt is onder andere te vinden op:

www.bionext.nl

- Innovatieplatform voor ondernemers, onderzoeksinstituten en adviesorganisaties.

www.biodatabase.nl

- Databank met beschikbaar biologisch uitgangsmateriaal.

www.biokennis.nl

- Kennisbank van biologisch landbouw- en ketenonderzoek van Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut

www.cbs.nl

www.clo.nl

- Statistieken ten aanzien van (biologische-) landbouw

www.ndicea.nl

- Stikstofplanner

www.sk.nl

- Skal Biocontrole zet zich als toezichthouder in voor aantoonbare betrouwbaarheid van biologische producten in Nederland.

Granen

Tarwe

(*Triticum aestivum* L.)

• Zomertarwe of wintertarwe

Tot half december heeft het zaaien van wintertarwe voordelen boven het zaaien van zomertarwe. Na januari wordt de kans op een goed gewas wintertarwe kleiner en verdient zomertarwe in het algemeen de voorkeur.

• Baktarwe, voertarwe of GPS

De rassen in de categorie baktarwe zijn gedurende minimaal drie jaar onderzocht op bakkwaliteit. De maalindustrie is vooral geïnteresseerd in tarwe met een hoog valgetal, een hoog eiwitgehalte, een hoge zelenywaarde, een goede deegkwaliteit en een hoog percentage uitmaling. Vultarwe heeft voldoende bakkwaliteit om in melanges bijgemengd te kunnen worden. In de categorie overige tarwe staan zowel rassen die niet op bakkwaliteit zijn onderzocht als rassen die het bakkwaliteitsonderzoek hebben doorlopen maar niet voldoen aan de criteria voor broodkwaliteit. Voor gebruik van tarwe als gehele plant silage (GPS) zie hoofdstuk Triticale.

• Zaaizaadhoeveelheid

Een goed wintertarwegewas heeft minstens 550 halmen per m2 hetgeen bereikt kan worden met ongeveer 250 planten in het voorjaar. Bij een veldopkomst van 85% en 10% uitwintering komt dit neer op 350 zaden per m2 wat bij een DKG van 50 gram neerkomt op 175 kg zaaizaad per ha. Voor zomertarwe is in het algemeen iets minder zaaizaad nodig.

• Ziekteresistentie

Rassen worden alleen op de Aanbevelende rassenlijst geplaatst als ze voldoende resistentie hebben tegen bruine roest (*Puccinia recondita*), gele roest (*Puccinia striiformis*), bladvlekkenziekte (*Septoria tritici*), meeldauw (*Erysiphe graminis*) en Fusarium. Voor bladvlekkenziekte veroorzaakt door DTR (*Pyrenophora tritici repentis*) en voor verschillende afrijpingsziekten wordt geen cijfer gegeven. Vanaf 2017 worden er extra proeven gedaan aan wintertarwe zonder gewasbescherming met financiering vanuit een fonds van het Productschap Akkerbouw (voormalig HPA).

• Rassenspreiding

Het verbouwen van meer dan één ras per bedrijf is aan te bevelen als risicospreiding voor het optreden van ziekten en het doorbreken van resistenties, maar ook als risicospreiding in de afzet. Risico's tijdens de oogst (bijv. door schot of korreluitval) kunnen worden vermeden door rekening te houden met de verschillen in afrijping (vroegrijpheid) tussen de rassen. Hierdoor kunnen ook arbeidspieken worden afgevlakt.

• Bemesting

Er zijn kleine verschillen tussen de rassen in stikstofbehoefte. Voor rassen met een trage voorjaarsontwikkeling is een flinke stikstofgift in het voorjaar aan te bevelen. Rassen die gevoelig zijn voor legering moeten bij de eerste gift minder ontvangen. Door vroeg een deel van de bemesting te geven en later naar behoefte aan te vullen, wordt het legeringsrisico sterk beperkt, terwijl ziekteaantastingen veelal minder hevig zijn.

• Groeiregulatie

Door toepassing van een groeiregulator kan legering en schade door oogvlekkenziekte worden beperkt. Het gebruik van een groeiregulator kan daarentegen het optreden van afrijpingsziekten doen toenemen. Op zand- en dalgrond is daarom het gebruik van een groeiregulator minder aan te bevelen.

• Oogst

Raseigenschappen die de oogstbaarheid van het gewas nadelig beïnvloeden, zijn legeringsgevoeligheid, korreluitval, schot en vatbaarheid voor afrijpingsziekten.

Wintertarwe

• Aanbevolen rassen

De rassen Intensity, Kingkong, LG Rebellion, Hemingway, Patrick, SU Horizon, Winner en WPB Fairview zijn voor het eerst op de Aanbevelende Rassenlijst geplaatst.

Baktarwe		Vultarwe		Overige tarwe	
A	KWS Extase	A	KWS Erruptium	A	Positiv
A	RGT Kreuzer	A	SU Shamal	A	Spearhead
A	Stanwix	N	Olaf	B	Champion
A	SY Revolution	N	Shrek	B	Gleam
N	Intensity	N	WPB Lamant	B	RGT Bairstow
N	Kingkong	N	WPB Marlin		
N	LG Rebellion	N	Hemingway		
B	Garfield	N	Patrick		
B	Informer	N	SU Horizon		
B	WPB Calgary	N	Winner		
B	WPB Gambit	N	WPB Fairview		

Meer informatie over de teelt van wintertarwe is te vinden op:

www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/plant-research/Open-teelten.htm

• Actuele onderzoeksresultaten en teeltinformatie van akkerbouwgewassen

• Publicaties, rapporten, rassenbulletins

Overzicht van de raseigenschappen bij wintertarwe

Gemiddelden van 2022 t/m 2025
Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap

		Lengte van stro (100= 86)	Stevigheid	Vroegheid aar	Vroegrijpheid	Resistentie tegen						Hectoliter ge- weicht (100 =76)				
						Schot	Gele roest	Bruine roest	Meeldauw	Bladvlekken- ziekte	Fusarium in de aar					
1)	Baktarwe															
A	KWS Extase	96	8,0	8,0	7,0	7,0	8,0	7,5	7,5	8,0	6,5	101				
A	RGT Kreuzer	102	8,0	7,0	6,5	6,0	8,0	7,0	7,5	7,5	7,5	100				
A	Stanwix	102	8,0	6,0	6,0	7,0	9,0	7,5	8,5	7,5	7,5	102				
A	SY Revolution	107	8,5	7,0	6,0	6,5	9,0	6,5	8,5	7,5	6,5	101				
N	Intensity	91	8,0	9,0	8,0	7,0	9,0	6,5	8,0	7,0	8,0	102				
N	Kingkong	98	7,5	8,0	8,0	6,0	9,0	8,0	9,0	7,5	6,5	102				
N	LG Rebellion	92	8,0	8,5	7,5	6,5	7,0	7,0	7,0	7,0	6,0	101				
B	Garfield	97	7,5	7,5	7,0	6,5	7,5	8,0	8,0	8,0	8,0	101				
B	Informer	112	8,5	5,5	5,5	6,5	9,0	7,0	8,5	8,0	7,5	98				
B	WPB Calgary	98	7,5	7,5	6,5	6,0	9,0	6,5	8,0	7,0	7,0	99				
B	WPB Gambit	99	7,5	7,0	6,5	6,0	9,0	6,0	8,5	7,0	7,0	99				
	Vultarwe															
A	KWS Eruptium	98	7,5	7,5	7,0	5,5	9,0	8,0	7,5	8,0	7,0	102				
A	SU Shamal	100	6,0	8,5	7,5	7,0	8,0	8,5	8,5	7,5	7,0	100				
N	Olaf	98	7,5	8,5	8,0	5,5	8,5	8,0	6,5	8,0	7,5	103				
N	Shrek	96	8,5	8,5	7,0	6,5	9,0	7,5	8,0	9,0	7,0	102				
N	WPB Lamant	108	8,0	7,5	6,5	7,0	9,0	8,0	9,0	8,0	7,0	101				
N	WPB Marlin	111	8,5	7,5	7,0	6,5	8,5	7,0	7,5	7,5	7,5	101				
N	Hemingway	93	8,0	8,0	7,0	6,5	8,5	8,0	7,5	7,5	6,5	100				
N	Patrick	111	8,5	6,5	6,5	6,0	9,0	7,5	8,5	8,0	8,0	103				
N	SU Horizon	102	8,0	8,0	8,0	7,0	7,0	8,0	8,5	8,0	7,0	102				
N	Winner	98	8,0	9,0	7,5	5,5	7,0	7,5	8,5	8,0	8,0	101				
N	WPB Fairview	92	8,0	8,5	7,5	6,5	8,5	7,0	8,0	7,5	6,0	104				
	Overige tarwe															
A	Positiv	95	8,5	7,5	7,0	6,5	9,0	6,5	6,0	7,0	6,5	100				
A	Spearhead	95	8,0	6,5	6,5	5,5	8,5	6,5	8,0	7,0	6,5	96				
B	Champion	94	8,0	6,0	6,0	6,0	9,0	5,0	7,5	7,5	6,5	95				
B	Gleam	89	8,5	7,0	6,5	7,0	7,0	6,5	8,0	6,5	6,0	97				
B	RGT Bairstow	97	7,5	6,5	6,0	6,5	8,5	6,0	8,5	6,0	7,0	95				

Overzicht van de raseigenschappen bij wintertarwe¹⁾

Gemiddelden van 2022 t/m 2025
Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap

		Bakkwaliteit ²⁾				
		Broodkwaliteit	Deegkwaliteit	Zelenywaarde	Valgetal	Klassificatie
1)	Baktarwe					
A	KWS Extase	7,0	8,0	7,0	8,0	B
A	RGT Kreuzer	7,0	8,0	7,5	8,5	B
A	Stanwix	7,5	8,5	7,5	8,5	B
A	SY Revolution	7,0	8,0	7,5	8,0	B
N	Intensity	8,0	7,5	7,5	8,5	(B)
N	Kingkong	7,5	7,5	7,0	8,5	(B)
N	LG Rebellion	7,5	7,5	7,0	8,0	(B)
B	Garfield	7,5	7,5	7,0	7,5	B
B	Informer	7,0	7,5	7,5	8,0	B
B	WPB Calgary	7,0	6,5	7,0	8,5	B
B	WPB Gambit	7,5	7,5	7,0	9,0	B
	Vultarwe					
A	KWS Eruptium	6,0	5,0	6,5	8,5	Vu
A	SU Shamal	6,0	6,5	6,5	8,0	Vu
N	Olaf	6,5	7,5	7,0	7,5	Vu
N	Shrek	6,0	5,5	6,5	8,0	Vu
N	WPB Lamant	6,0	6,5	7,0	8,0	Vu
N	WPB Marlin	6,5	6,0	6,5	8,0	Vu
N	Hemingway	6,0	7,0	7,0	7,5	(Vu)
N	Patrick	6,0	6,5	6,5	8,0	(Vu)
N	SU Horizon	6,5	6,0	6,5	8,5	(Vu)
N	Winner	6,0	6,5	6,5	7,0	(Vu)
N	WPB Fairview	6,5	6,5	7,0	8,0	(Vu)

^{*)} Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap
¹⁾ Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras;
N = Nieuw aanbevolen ras
²⁾ Tussen haakjes: voorlopige gegevens; B = baktarwe, Vu = vultarwe;

Gemiddelde korrelopbrengst wintertarwerassen

zonder en met ziektebestrijding¹⁾
Gemiddelden over de jaren 2020 t/m 2025 in verhoudingsgetallen per regio

		Zonder ziektebestrijding			Met ziektebestrijding		
		Noordelijke Zeeklei	Centrale Zeeklei	Zuidwestelijke Zeeklei	Noordelijke Zeeklei	Centrale Zeeklei	Zuidwestelijke Zeeklei
2)	Baktarwe						
A	KWS Extase	98	98	97	100	98	98
A	RGT Kreuzer	97	99	101	101	100	101
A	Stanwix	98	99	97	95	98	97
A	SY Revolution	104	101	98	103	100	100
N	Intensity	103	100	103	101	100	98
N	Kingkong	107	105	109	102	99	101
N	LG Rebellion	98	97	102	105	101	103
B	Garfield	99	97	97	99	95	97
B	Informer	89	93	91	93	96	95
B	WPB Calgary	93	93	96	96	95	96
B	WPB Gambit	96	92	92	96	97	96
	Vultarwe						
A	KWS Eruptium	103	105	105	103	101	99
A	SU Shamal	100	104	106	100	102	105
N	Olaf	109	106	106	103	102	101
N	Shrek	106	108	104	104	102	100
N	WPB Lamant	110	112	107	106	106	106
N	WPB Marlin	96	98	96	101	102	98
N	Hemingway	104	104	102	103	100	101
N	Patrick	99	105	106	99	105	104
N	SU Horizon	102	104	103	105	103	103
N	Winner	97	102	101	106	105	97
N	WPB Fairview	103	102	103	104	100	102
	Overige tarwe						
A	Positiv	101	96	101	103	102	100
A	Spearhead	97	97	100	97	99	103
B	Champion	94	96	95	103	104	104
B	Gleam	93	90	93	93	92	97
B	RGT Bairstow	92	91	94	93	98	99
	100 = ... ton/ha	11,3	10,8	10,2	12,3	11,9	11,2

1) De verhoudingsgetallen in het gedeelte met ziektebestrijding zijn niet rechtstreeks te vergelijken met de verhoudingsgetallen in het gedeelte zonder ziektebestrijding
2) Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras; N = Nieuw aanbevolen ras

Zomertarwe

• Aanbevolen rassen
Het ras KWS Seppie is voor het eerst opgenomen op de Aanbevelende Rassenlijst.

A - Hexham	A - WPB Duncan
A - KWS Starlight	N-WPB Fraser
B - Quintus	N-KWS Seppie

Een aantal aspecten van de teelt van zomertarwe komt overeen met de teelt van wintertarwe. Afgezien van het zaaitijdstip zijn er ook essentiële verschillen in zaaizaadhoeveelheid, bemesting, groeiregulatie en schade door ziekteaantasting.

Overzicht van raseigenschappen bij zomertarwe

Gemiddelden van 2022 t/m 2025
Hoge waarderingscijfers betekenen goede stevigheid van het stro, vroeg in de aar komen, vroeg rijp en goede resistenties

Rubricering ²⁾		Lengte van het stro 100= 89,4 cm	Stevigheid van het stro ¹⁾	Vroegheid in aar komen	Vroegrijpheid	Resistentie tegen:					
						Schot	Gele roest	Bruine roest	Meeldauw	Bladvlek- kenziekte	Aarfusari- um
A	Hexham	96	7	5,5	6,5	7,5	9	7,5	7	7,5	6
A	KWS Starlight	104	7,5	7	6,5	7	6	7,5	7,5	8	7
A	WPB Duncan	98	7,5	6,5	7	7	9	7,5	7,5	7,5	6,5
N	WPB Fraser	102		6,5	7	8	8,5	7	8	7,5	7
N	KWS Seppie	104		7,5	8	6	7	8,5	7,5	7,5	7
B	Quintus	99	7	7	7,5	6	4,5	5,5	6,5	7,5	7,5
	100= ..cm	88,6									

1) Geen nieuwe waarneming in 2022 t/m 2025, cijfers van Rassenlijst 2021 blijven gehandhaafd
2) Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras; N = Nieuw aanbevolen ras

Gemiddelde relatieve korrelopbrengst van zomertarwerassen

Gemiddelden van 2019 t/m 2025, waarden in verhoudingsgetallen

2)		Kleigrond		Zand- en dalgrond
		Met ziektebestrijding	Zonder ziektebestrijding	Met ziektebestrijding
A	Hexham	100	98	94
A	KWS Starlight	100	97	105
A	WPB Duncan	100	104	98
N	WPB Fraser	99	101	103
N	KWS Seppie	102	102	108
B	Quintus	96	87	100
	100= .. ton/ha.	8,9	8,3	7,8

2) Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras; N = Nieuw aanbevolen ras

Gerst

(*Hordeum vulgare* L. *sensu lato* of *Hordeum distichum* L. en *Hordeum polystichum* L.)

Wintergerst

• Ziekten

Stuifbrand (*Ustilago nuda*), steenbrand (*Ustilago hordei*) en strepenziekte (*Pyrenophora graminea*) kunnen door gebruik van goedgekeurd zaaizaad en door ontsmetting van het zaaizaad worden tegengegaan. Meeldauw (*Erysiphe graminis f.sp. hordei*) en dwergroest (*Puccinia hordei*) kunnen sommige rassen nogal aantasten. Soms kan gele roest (*Puccinia striiformis f.sp. hordei*) schade veroorzaken. Netvlekkenziekte (*Pyrenophora teres f.sp. teres*) en bladvlekkenziekte (*Rhynchosporium secalis*) kunnen, met name bij een vroege aantasting, aanmerkelijke schade geven.

Het gerstegeelmozaïekvirus, overgebracht door de grondschemmel *Polymyxa graminis*, komt op grote schaal voor in de teeltgebieden van wintergerst in West-Europa. Ook in Nederland komt de ziekte voor. Op besmette percelen dient gekozen te worden voor een resistent ras.

Het gerstevergelingsvirus wordt door bladluizen overgebracht, zowel in het najaar (bij late bladluisvluchten of vroege zaai) als in het voorjaar, met name na een zachte winter. Het virus heeft diverse granen en grasachtigen als waardplant.

N.B. Bij het meermaals toepassen van chemische bestrijding van ziekten binnen één seizoen verdient het aanbeveling afwisselend middelen met verschillende werkzame stoffen te gebruiken.

• Stikstofbemesting

De stikstofbemesting dient in eerste instantie te worden afgestemd op de stikstofrijkdome van de grond en daarnaast op de stevigheid van het betreffende ras. Een gedeelte stikstofgift verdient aanbeveling.

• Oogstbaarheid

Lengte en stevigheid van het gewas bepalen voor een groot deel de capaciteit van de maaidorser. Afbreken van aren kan in staande gewassen bij sterke wind aanleiding geven tot verliezen.

• Rassenkeuze wintergerst

In het kader van de Aanbevelende rassenlijst is sinds 1996 geen cultuur- en gebruikswaardeonderzoek aan wintergerst uitgevoerd.

Zomergerst

• Geschiktheid voor de mout- en brouwindustrie

Bij zomergerst wordt onderscheid gemaakt tussen brouwgerst en voergerst. Het cijfer voor brouwkwaliteit is gebaseerd op minimaal drie jaar onderzoek op laboratoriumschaal.

Voor aanvullende informatie over de waardering van de brouwgerstrassen op industriële schaal wordt verwezen naar persberichten van het NIBEM, die te vinden zijn op www.nibem.nl.

• Eiwitgehalte en volgerstaandeel

Gemiddeld over meerdere jaren vertonen de eiwitgehalten een regelmatig patroon van oplopen-de gehalten van zuid naar noord. Op de zuidwestelijke zeelei is het gemiddelde gehalte meestal zo laag dat de rasverschillen in eiwitgehalte daar een ondergeschikte rol spelen. De mouterij stelt hoge eisen aan de sortering van een partij brouwgerst. Het aandeel volgerst (dat zijn de korrels groter dan 2,5 mm) moet minimaal 90% zijn. Het korrelgewicht is voor een belangrijk deel een raseigenschap, die wordt beïnvloed door de jaarlijkse teeltomstandigheden en redelijk constant is over de regio's.

• Ziekten

De meest voorkomende ziekten in zomergerst zijn bladvlekkenziekte (*Rhynchosporium secalis*), netvlekkenziekte (*Drechslera teres*) en meeldauw (*Erysiphe graminis f.sp. hordei*). Om het risico van het doorbreken van de meeldauwresistentie te beperken, is rassenspreiding aan te bevelen. Gele roest (*Puccinia striiformis f.sp. hordei*) komt in het huidige rassensortiment slechts in zeer beperkte mate voor. Toch lijkt er de laatste paar jaar een toename van gele roest op te treden. Dwergroest (*Puccinia hordei*) komt regelmatig voor, met name aan het eind van het groeiseizoen.

• Stikstofbemesting van de zomergerstrassen

Voor de teelt van brouwgerst is de stikstofbemesting gericht op het behalen van een eiwitgehalte tussen 9,5 en 11,5%, met behoud van opbrengst. De stikstofgebruiksnorm voor brouwgerst ligt op 80 kg N per ha. Op kleigrond is onder bepaalde voorwaarden een verruiming met 30 kg N per ha mogelijk. De juiste hoeveelheid is o.a. afhankelijk van de voorvrucht en de verwachte mineralisatie.

• Oogstbaarheid

De stevigheid van het stro is een belangrijke eigenschap. Een sterke en vooral een platte legering geeft moeilijkheden bij het oogsten, in het bijzonder wanneer veel onkruid of een te hoog opgegroeide ondervrucht in het gewas voorkomt. Doorwas is een hinderlijke eigenschap die vooral optreedt bij gelegeerde gewassen. Er zijn rasverschillen in doorwasgevoeligheid. Soms komt doorknikken van de halm voor, waardoor verlies kan optreden. Korreluitval en schot vormen zelden een probleem bij zomergerst.

• Aanbevolen rassen

Het ras NOS Gambit is voor het eerst op de Aanbevelende Rassenlijst geplaatst.

Brouwgerst		
A - Applaus	N - Firefoxx	B - Focus
A - KWS Irina	N - KWS Thalís	B - Laureate
A - RGT Planet	N - Lexy	
	N - LG Flamenco	
	N - Gambit	

Meer informatie over de teelt van zomergerst is te vinden op:
www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/plant-research/Open-teelten.htm

- Actuele onderzoeksresultaten en teeltinformatie van akkerbouwgewassen
- Publicaties, rapporten, rassenbulletins
www.nibem.nl
- Industriële waardering van gerstrassen
www.crkls.nl
- Resultaten uit onderzoeken en praktijkproeven in Nederland

Overzicht van de raseigenschappen bij zomergerst

Gemiddelde van 2022 t/m 2025

Hoge waarderingscijfers betekenen goede stevigheid van het stro, vroeg in de aar komen, vroeg rijp, goede resistenties

		Lengte van het stro ¹⁾	Stevigheid van het stro ²⁾	Vroegheid in de aar komen	Vroegrijpheid	Resistentie tegen:			
						Meeldauw ³⁾	Netvlekken-ziekte	Bladvlekken-ziekte ⁴⁾	Dwergroest
s)	brouwgerstrassen								
A	Applaus	97	7,5	8,5	7,5	9	7,5	6	6,5
A	Firefoxx	101	7	7,5	6,5		7,5	7,5	7
A	KWS Thalís	101	7	8,5	7,5		7,5	7	7
A	Lexy	102	7	7,5	7		7,5	7,5	6,5
A	RGT Planet	103	7,5	8	7	9	7,5	7	7
N	N-NOS Gambit	95	7,5	6,5	6,5		7,5		6,5
B	KWS Irina	96	8	7	6,5	9	7,5	7,5	7
B	Laureate	99	6	6,5	6		8	7,5	7,5
B	LG Flamenco	96	8	7	6,5		7,5	6,5	7
	100=	75 cm							

1) Lengte van het stro is weergegeven in verhoudingsgetallen
2) Geen nieuwe waarneming in 2021 t/m 2025, cijfers van Rassenlijst 2021 blijven gehandhaafd
3) Geen nieuwe waarneming in 2018 t/m 2025, cijfers van Rassenlijst 2017 blijven gehandhaafd
4) Geen nieuwe waarnemingen in 2025;cijfers van 2024 blijven gehandhaafd
5) Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras; N = Nieuw aanbevolen ras

Gemiddelde korrelopbrengst, volgerstaandeel en kwaliteitsgegevens van de zomergerstrassen¹⁾

Hoge waarderingscijfers betekenen een hoog aandeel volgerst, een hoog duizendkorrelgewicht en een hoog eiwitgehalte

		Korrelopbrengst 1)				Kwaliteitsgegevens			
		kleigrond		zand- en dalgrond		Broukwaliteit	Aandeel volgerst	Eiwitgehalte	Duizend korrelgewicht
		Met ziekte bestrijding	Zonder ziekte bestrijding	Met ziekte bestrijding	Zonder ziekte bestrijding				
3)	brouwgerstrassen								
A	Applaus	100	99	101	101	7	99	98	94
A	Firefoxx	102	104	103	102	8	100	98	107
A	KWS Thalís	100	101	98	103	8	100	99	98
A	Lexy	99	99	99	100	8	100	100	101
A	RGT Planet	97	97	98	95	8	100	101	99
N	NOS Gambit	101	104	105	98	7 (2)	101	104	102
B	KWS Irina	95	94	94	93	8	99	102	96
B	Laureate	97	99	95	94	8	101	103	102
B	LG Flamenco	101	99	101	100	7	101	98	103
	100=	8,7 t/ha	8,2 t/ha	8,5 t/ha	7,5 t/ha		95,9%	9,6%	47,0gr

1) Korrelopbrengsten hebben betrekking op de jaren 2020 t/m 2025. Voor de kwaliteitsgegevens over het aandeel volgerst, het eiwitgehalte en het duizendkorrelgewicht is gebruik gemaakt van gegevens uit de periode 2010 t/m 2024. Korrelopbrengsten, aandeel volgerst, eiwitgehalte en duizendkorrelgewicht zijn weergegeven in verhoudingsgetallen
2) Voorlopige cijfers gebaseerd op 1 jaar onderzoek
3) Rubricering conform de Aanbevelende Rassenlijst 2026: A = Algemeen aanbevolen ras; B = Beperkt aanbevolen ras; N = Nieuw aanbevolen ras

Rogge

(*Secale cereale* L.)

• Zaaizaadhoeveelheid bij winterrogge

Als richtlijn voor de gewenste hoeveelheid zaaizaad geldt 115 tot 150 kg/ha, afhankelijk van ras en zwaarte en structuur van de grond.

• Ziekten

De meest voorkomende bladziekten die een rol spelen bij de teelt van rogge zijn meeldauw (*Erysiphe graminis f.sp. secalis*), bruine roest (*Puccinia recondita f.sp. secalis*) en bladvlekkenziekte (*Rhynchosporium secalis*). Van de voetziekten kunnen vooral Fusariumsoorten en scherpe oogvlekkenziekte (*Rhizoctonia cerealis*) schade veroorzaken. Stengelaaltje (*Ditylenchus dipsaci*), in de praktijk reup genoemd, komt vrijwel niet meer voor.

• Stikstofbemesting en groeiregulatie

De stikstof dient in verschillende giften toegediend te worden. De voorjaarsgift bepaalt in sterke mate de legeringsgevoeligheid. Het advies voor zandgrond luidt 100 kg minus bodemvoorraad. Op dalgronden moet een meer gematigde gift toegediend worden. Een bijbemesting dient men in het tweeknopenstadium te geven. Een derde gift heeft alleen nut als de groeiomstandigheden opname van de gegeven N mogelijk maken. Te zware gewassen die legeringsgevoelig zijn, kunnen behandeld worden met een groeiregulator.

• Oogstbaarheid

Bij het huidige rassensortiment van winterrogge zijn de verschillen in oogstbaarheid vrij gering. Zomerrogge laat zich wat moeilijker dorsen dan winterrogge. Korreluitval treedt bij rogge zelden op. Rogge is in het algemeen nogal schotgevoelig (met eventueel blind schot). Wisselende weersomstandigheden gedurende ongeveer 10 dagen tijdens de afrijping met veel regen, zon en hoge temperaturen, bevorderen het kiemproces. Bij de huidige rassenlijstrassen zijn er nauwelijks rasverschillen in schotgevoeligheid.

• Zomerrogge

De verbouw van zomerrogge voor korrelproductie is in Nederland van zeer weinig belang. Wel wordt zomerrogge soms geteeld als stoppelgewas. Voor korrelproductie moet zeer vroeg gezaaid worden, doch ook dan blijft de opbrengst beneden die van winterrogge. Zomerrogge rijpt gemiddeld een week na winterrogge, bij zeer vroeg zaaien is het verschil kleiner. Voor snijrogge in de herfst en voor groenbemesting kan zomerrogge nog vrij laat gezaaid worden.

• Rassenkeuze

In het kader van de Aanbevelende rassenlijst is sinds 2001 geen cultuur- en gebruikswaardeonderzoek aan rogge uitgevoerd.

Haver

(*Avena sativa* L.)

Haver wordt gewaardeerd om de gunstige werking in de vruchtwisseling. De laatste jaren vindt haver meer aftrek voor humane consumptie. Het areaal is de laatste jaren echter zeer beperkt.

• Zaaizaadhoeveelheid

Als richtlijn voor de gewenste hoeveelheid zaaizaad geldt 115 tot 150 kg/ha, afhankelijk van de zwaarte en de structuur van de grond.

• Ziekten

De meest voorkomende bladziekten in haver zijn kroonroest (*Puccinia coronata f.sp. avenae*) en meeldauw (*Erysiphe graminis f.sp. avenae*). Daarnaast komt roodbladigheid (een aantasting door het gerstevergelingsvirus) vrij regelmatig voor. Stuifbrand (*Ustilago avenae*) kan door zaaizaadontsmetting worden bestreden. Schade kan worden ondervonden van de pathotypen A en C van het haver-cysteaaltje (*Heterodera avenae*). Een ruime vruchtwisseling met weinig haver en zomergerst is een middel ter bestrijding.

• Stikstofbemesting van de haverrassen

De stikstofbemesting dient in eerste instantie te worden afgestemd op de stikstofrijkdome van de grond. Daarnaast moet op grond van verschillen in legeringsgevoeligheid rekening worden gehouden met het ras.

• Oogstbaarheid

Haver verdraagt het op stam doodrijp worden in het algemeen minder goed dan de andere granen, mede omdat het stro vaak later rijp is dan de korrel. Alle rassen zijn gevoelig voor korreluitval. Goede stevigheid en veerkracht van het stro zijn belangrijk om platte legering te voorkomen. Verder is het van belang dat het stro bij de oogst niet zo laag knikt dat de pluimen op de grond komen. Doorwas treedt vooral op bij te zware gewassen.

• Rassenkeuze

In het kader van de Aanbevelende rassenlijst is sinds 1995 geen cultuur- en gebruikswaardeonderzoek aan haver uitgevoerd.

Triticale
(*X triticosecale* Wittm.)

• **Opbrengst**
Triticale is een kruising tussen tarwe (*Triticum durum* of *T. aestivum*) en rogge (*Secale cereale*). Afhankelijk van het ras kan triticale gemiddeld over verschillende jaren in opbrengst met het gemiddelde sortiment van wintertarwe of winterrogge concurreren. Triticale is weinig gevoelig voor droogte en daardoor met name geschikt voor teelt op zandgrond. Triticale heeft een gebaarde aar, waardoor er weinig kans op vogelschade is.

• **Bemesting**
De stikstofbehoefte van triticale is in het algemeen 20 procent lager dan die van tarwe en dient in twee of drie giften te worden toegediend. De voorjaarsgift bepaalt in sterke mate de legeringsgevoeligheid.

• **Ziekten**
Triticale is minder gevoelig voor ziekten dan tarwe en rogge. Bij een groeiend triticaleareaal wordt echter de ziektedruk groter en neemt de kans op infectie door meeldauw, bruine roest en bladvlekkenziekte toe. Bij slechte weersomstandigheden kan het gewas worden aangetast door Fusarium in de aar.

• **Kwaliteit**
Triticale kan als GPS (gehele plant sil

Rasnaam	K: kweker V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
WINTERTARWE		
WPB Calgary	K/V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2018
WPB Gambit	K/V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2024
WPB Fairview	K/V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2026
WPB Lamant	K/V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2025
WPB Marlin	K: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten V: Van de Bilt Zaden en Vlas B.V., Sluiskil	2025
ZOMERTARWE		
Hexham	K: KWS UK Limited, Royston (UK) V: Wiersum Plantbreeding B.V. Winschoten	2021
KWS Seppie	K: KWS Lochow GmbH, Bergen (DE) V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2026
KWS Starlight	K: KWS Lochow GmbH, Bergen (DE) V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2020
Quintus	K/V: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten	2014
WPB Duncan	K: Wiersum Plantbreeding B.V., Winschoten V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2021
WPB Fraser</		

De meest voorkomende schimmelziekten bij erwten zijn grauwe schimmel (*Botrytis cinerea*), donkere vlekkenziekte (*Mycosphaerella*) en valse meeldauw (*Peronospora viciae f.sp. pisi*). Veldbonen worden vooral aangetast door bladvlekkenziekte (*Ascochyta fabae*), chocoladevlekkenziekte (*Botrytis fabae*) en roest (*Uromyces fabae*).

Al deze schimmels kunnen met fungiciden worden behandeld. Voetziekten veroorzaakt door bodemschimmels (o.a. Pythium- en Fusariumsoorten) treden vooral op bij een slechte structuur en waterhuishouding.

Bij een goede zaaizaadontsmetting hoeven deze schimmels geen probleem te vormen voor de teelt. Topvergeling wordt veroorzaakt door een virus en komt zowel bij erwten als bij veldbonen voor. Aantasting door topvergeling kan de vatbaarheid voor schimmelziekten vergroten. Stambonen kunnen worden aangetast door rattekeutelziekte (*Sclerotinia sclerotiorum*) en grauwe schimmel (*Botrytis cinerea*). Daarnaast komen soms vetvlekkenziekte (*Pseudomonas phaseolica*) en vlekkenziekte (*Colletotrichum lindemuthianum*) voor. Bonerolmozaïekvirus en bonescherpmozaïekvirus komen sporadisch voor.

• Plagen

Naast de erw

Raseigenschappen bij vezelvlas

Gemiddelde van 2007 t/m 2012

Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap

	Vroegheid ontwikke- ling	Vroegheid bloei	Stevigheid	Vroe- grijpheid stengel	Vroegrijp- heid bol	Resisten- tietegen brand	Resisten- tie tegen fusarium
Aretha	6,5	5,5	7,5	6,5	6,0	8,0	7,5
Avian	6,5	6,0	7,5	7,0	7,0	-	8,5
Calista	7,0	5,5	6,5	6,5	6,0	8,0	9,0
Damara	7,0	5,5	5,5	5,5	5,5	8,0	8,5

In koolzaad voorkomende schimmelziekten zijn vallers of kankerstronken (*Phoma lingam*), sclerotiënrot (*Sclerotinia sclerotiorum*) ook wel rattekeutelziekte genoemd en spikkelziekte (*Alternaria brassicae* en *A. brassicicola*). *Cylindrosporium concentricum* veroorzaakt bladvlekken en kurkachtige vergroeiingen in de stengel en de hauwen.

Koolzaadaardvlooien kunnen in een jong gewas soms grote schade veroorzaken. Verder is de koolzaadglanskever een op kruisbloemigen zeer algemeen voorkomend insect en in een later stadium de koolzaadsnuitkever. Beschadigde hauwen kunnen vervolgens door de koolzaadgalmug gebruikt worden om er eitjes in te leggen. Voor alle genoemde insecten geldt dat een tijdige onderkenning zeer belangrijk is.

Het bietencysteaaltje (*Heterodera schachtii*) vormt op koolzaad cysten zonder aan dit gewas schade van betekenis toe te brengen. Wel vindt er een dusdanige vermeerdering van de aaltjespopulatie plaats dat deze gevaarlijk kan zijn voor de bietenteelt in de eerstvolgende jaren. Bij enigszins belangrijke bietenteelt past koolzaad dus niet in de vruchtwisseling.

• Machinaal oogsten

Het wortelstelsel van luzerne is grof en dringt tot diep in de bodem door. Daarmee heeft het ge-
was veel waarde in een bouwplan met intensieve teelten. Luzerne laat tot 3 jaar na onderwerken
stikstof na en verbetert de structuur van de grond.

Gedroogde luzerne wordt zeer gewaardeerd als een structuurrijk en gezond voeder. Op akker-
bouwbedrijven wordt bijna uitsluitend voor groenvoederdrogerijen geteeld. De kunstmatig
gedroogde luzerne wordt verhandeld als veevoer. De oogstwijze hangt af van de uiteindelijke
bestemming. Voor akkerbouwers zal dit doorgaans de groenvoederdrogerij zijn. Voor dit doel
wordt luzerne meestal met zelfrijdende zwadmaaiers en veldhakselaars geoogst. Om de droog-
kosten te beperken, laat men de gemaaide luzerne soms een dag in het zwad voordrogen. Lu-
zerne is ook opgenomen in het deel veehouderij, volg [deze link](#) om naar die sectie te gaan.

**Rassen van handelsgewassen met kweker (K), vertegenwoordiger (V), instandhouder (I)
en jaar waarin het ras voor het eerst op de Aanbevelende / Nationale rassenlijst is ge-
plaatst**

	K: kweker
--	-----------

zoals wintertarwe zaaien voor 31 oktober. Check altijd vooraf op www.rvo.nl de laatste informatie rondom dit onderwerp

Niet-vlinderbloemige groenbemestingsgewassen

Grassen

In vergelijking met andere gewassen hebben grassen een sterk ontwikkeld wortelstelsel, zodat ook als het een keer voor groenvoeder gemaaid wordt nog een belangrijke hoeveelheid goed verdeelde organische stof in de grond achterblijft. De ontwikkeling van het gewas in de herfst is mede afhankelijk van de stikstofvoorziening. Grassen hebben het voordeel dat een goede onkruidbestrijding van tweezaadlobbigen met groeistoffen mogelijk is. In gebieden met graszaadteelt is eventuele opslag van raaigrassen, speciaal van Italiaans en Westerwolds raaigras, een ernstig bezwaar, waarmee rekening gehouden moet worden bij de vruchtopvolgning.

• Uitzaaï onder dekvruucht

Hiervoor komen Engels en Italiaans raaigras in aanmerking. Italiaans raaigras kan

• Snelheid grondbedekking

Bij stoppelzaai verdienen rassen met een snelle beginontwikkeling en late bloei de voorkeur. Het gewas blijft dan vrij kort, waardoor het gemakkelijker ondergeploegd kan worden. Bladrammenas kan tot en met eind augustus worden gezaaid. Zeker bij laat zaaien zijn rassen met een vlotte grondbedekking vereist.

• Hergroei na maaien

Bladrammenas die in het voorjaar is ingezaaid, dient minimaal één keer te worden gemaaid (of geklepeld) om opslag te voorkomen. Daarom worden de rassen in deze categorie beoordeeld voor de eigenschap hergroei na maaien. Het maaien dient te gebeuren als het gewas voor ca. 70% in bloei staat. De maaihoogte bedraagt 25-30 cm.

• Resistentie tegen Alternaria

Het betreft Alternaria-soorten (*A. brassicae* en *A. brassicicola*) welke alleen op kruisbloemigen voorkomen. Kans op overdracht van *Alternaria spp.* van groenbemester op cultuurgewas is alleen aanwezig bij koolgewassen of koolzaad. Onder andere bieten, aardappelen, uien en pe

Raseigenschappen van bladrammenas bij najaarsuitzaai (stoppelgewas)¹

met resistentie tegen bietencystenaaltje (BCA 1)

6)		Resistentie tegen het witte bietencystenaaltje 2) (Pf/Pi-waarde)	Snelheid grondbedeking	Laatheid bloei	Mate van knol-ontwikkeling	Lengte (rel. 100 = 97 cm)	Resistentie tegen Alternaria ³⁾	Hergroei na laat maaien	Vorst gevoeligheid
A	Doublemax	< 0,1	8	8,5	8	116	7	6	7,5
A	Tiberius ⁴⁾	< 0,1	8	8,5	8	93	8	7	6
A	Adios	< 0,1 (5)	7,5	9	8,5	62	6	7,5	7,5
A	Final	< 0,1 (5)	7,5	9	8,5	63	6,5	7,5	7,5
A	Baracuda	< 0,1</							

Raseigenschappen van gele mosterd

Gemiddelde van 2019 t/m 2024 ¹⁾

Rassen met een resistentie tegen het witte bietencysteaaltje

Een hoog cijfer staat voor een vlotte grondbedekking, late bloei, een stevig gewas en goede resistentie tegen Alternaria.

4)		Resistentie tegen het witte bietencysteaaltje(pf/pi-waarde) ²⁾	Snelheid grondbedekking	Laatheid bloei	Lengte (relatief, 100 = 112 cm)	Stevigheid ³⁾	Resistentie tegen Alternaria ⁴⁾
A	Conceptone	<0,1	8	8,5	102	6	6,5
A	Victoria	<0,1	8	8,5	112	7	6,5
A	Fox	<0,1	8	8	97	8	7
A	Ultimo	0,1 - 0,3	8,5	8,5	98	7,5	7

Overzicht van eigenschappen van rassen Japanse haver

Gemiddelden over de jaren 2019 t/m 2024

1)		Vroegheid grondbedekking	Laatheid bloei	Lengte (vegetatief) 100=61 cm	Lengte (generatief) 100=121 cm	Gerstevergelings- virus	Meeldauw
A	Vitaltop	8	8,5	94	102	7,5	7,5
A	Exito	7,5	8	103	104	8,5	7,5
A	Otex	7,5	7,5	108	101	8,5	7
A	Pratex	7,5	6,5	117	110	8	8,5
A	Vitalli	7,5	8	96	103	7,5	7,5
A	Tradex	7	7	107	107	8,5	7
A	Giraffe	7	6</				

Rasnaam	K: kweker V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
BLADRAMMENAS vervolg		
Tobarra	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2025
Toledo	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2020
Triangel	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2020
Valencia	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2012
Vilada	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2025
Viper	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2026
GELE MOSTERD		
Accent	K: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE) V: Top-Seeds, Apeldoorn	2005
Architect	K: Joordens Zaden B.V., Kessel V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2003
Brisant	K: Joordens Zaden B.V., Kessel V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2026
Carline	K: SA Carneau-Eurogazon, Orchies (FR) V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2009
Cezanne	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2017
Conceptone	K: Lammers Seed Options B.V., Asten	2021
Emilia	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2021
Floraine	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2018
Forenza	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2022
Fox	K: ILVO - Plant, Melle (BE) V: Joordens Zaden B.V., Kessel	2022
Iris	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2017
Lucida	K: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2020
Master	K: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2020
Odette	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2022
Panter	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2018
Passion	K: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2010
Saloon	K: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2007
Topas	K: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2020
Turbo	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2020
Ultimo	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2017
Venice	K: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2015
Victoria	K: Lammers Seed Options B.V., Asten	2021
Vitaro	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2014
JAPANSE HAVER		
Bristol	V: Joordens Zaden B.V., Kessel	2021
Codex	V: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2021
Exito	V: Vandinter Semo B.V., Scheemda	2021
Giraffe	V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2021
Hippo	K: Lammers Seed Options B.V., Asten	2025

Rasnaam	K: kweker V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
JAPANSE HAVER vervolg		
Otex	V: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2021
Pratex	V: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2021
Rhino	K: Lammers Seed Options B.V., Asten	2025
Silke	V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2021
Tradex	V: P.H. Petersen, Lundsgaard (DE)	2021
Vitalli	V: DLF B.V., Kapelle	2021
Vitaltop	V: DLF B.V., Kapelle	2022
Vitamos	V: DLF B.V., Kapelle	2021

Rasnaam	K: kweker	V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
SUIKERBIETEN vervolg			
Leontina KWS	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2022
Lincoln	K: DLF Beet Seed ApS, Holeby, Denemarken V: SESVanderHave Nederland B.V., Rilland		2023
Mertha KWS	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2022
Queenia KWS	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2020
Reforma KWS	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2023
Rentabla	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2025
Sallinia	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		2026
Sherlock	K: Strube GmbH & Co. KG, Söllingen, (DE) V: Strube Nederland B.V., Emmeloord		2023
Smart Liesa KWS	K: KWS Saat SE, Einbeck, (DE) V: KWS Benelux B.V., Roosendaal		

Overzicht van eigenschappen, opbrengsten en gehalten van cichoreirassen

Gemiddelde van 2019 t/m 2025¹

Rubricering ²⁾	Rasnaam	Vroegheid grondbedekking	Schietresistentie ³⁾	Wortelrotresistentie	Meeldauwresistentie	Wortelopbrengst	Inulinegetal	Inuline opbrengst	Financiële opbrengst ³⁾
A	Cabira	6,0	9,0	8,5	8,0	101	100	101	101
A	Adamantine	7,0	7,0	6,5	6,0	103	98	101	101
A	Oratorio	6,0	8,5	8,0	8,0	99	101	100	100
A	Ormandy	6,5	8,0	8,0	8,5	99	100	99	99
A	Heliotrope	7,0	6,5	8,0	7,0				

RasnaamK: Kweker V: Vertegenwoordiger		Op Rassenlijst sinds
SNIJMAÏS vervolg		
SY Skandik	K: Sygenta Seeds S.A.S., St. Saveur (FR) V: Syngenta Seeds B.V, Enkhuizen	2017
SY Vitamin	K: Sygenta Seeds S.A.S., St. Saveur (FR) V: Syngenta Seeds B.V, Enkhuizen	2025
KORRELMAÏS EN CCM		
Agro Sana	K: KWS Saat SE, Einbeck (DE) V: KWS Benelux, Roosendaal	2025
Amarola	K: KWS Saat SE, Einbeck (DE) V: KWS Benelux, Roosendaal	2024
Amatino	K: KWS Saat SE, Einbeck (DE) V: KWS Benelux, Roosendaal	2025
Ashley	K: Limagrain Europe, Riom Cedex (FR) V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	2022
Bacio	K: KWS Saat SE, Einbeck (DE) V: KWS Benelux, Roosendaal	2026
Beluga	K: KWS Saat SE, Einbeck (DE) V: euroCORN GmbH, Krefeld (DE)	2026
Bismark	K/V: agaSAAT Hybrid GmbH, Neukirchen	

Engels raaigras - laat doorschietend - diploïde rassen

Overzicht van de raseigenschappen (gemiddelde resultaten). Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betreffende eigenschap. De relatieve opbrengstcijfers zijn vanwege verschillen in opbrengstniveau alleen per tabel en per kolom direct vergelijkbaar.

		Gemiddelde doorschiet- datum 1)	Standvastigheid	Wintervastheid	Resistentie tegen kroon- roest	Droge stofopbrengst van de eerste snede (relatief)	Droge stofopbrengst van de tweede snede (relatief)	Droge stofopbrengst (relatief) gemiddelde van maaiproeven	Droge stofopbrengst (re- latief), gemiddelde van de beweidingsproefvelden
N	Barpendel	31-5	8,3		8,3	109	99	103	104
N	Maidstone	31-5	8,3		8,6	105	97	94	100
	Maiko	1-6	8,4	7,4	7,7	98	100	99	101
	Barathon	2-6							

Engels raaigras - middentijds doorschietend diploïde rassen

Overzicht van de raseigenschappen (gemiddelde resultaten). Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering van de betreffende eigenschap. De relatieve opbrengstcijfers zijn vanwege verschillen in opbrengstniveau alleen per tabel en per kolom direct vergelijkbaar.

		Gemiddelde doorschietdatum 1)	Standvastigheid	Wintervastheid	Resistentie tegen kroonroest	Droge stofopbrengst (relatief) van de eerste snede	Droge stofopbrengst (relatief) van de tweede snede	Droge stofopbrengst (relatief) gemiddelde van maaiproeven	Droge stofopbrengst (relatief) gemiddelde van beweidingsproefvelden
N	Bartui	20-5	8,1		8,3	106	103	103	104
	Barriot	21-5	7,7	7,1	8,1	108	86	100	97
	Barmazing	21-5	8,0	7,4	8,6	104	100	104	104
	Armetto	22-5	8,1	7,6	7,9				

Overzicht van de raseigenschappen bij vroeg doorschietend Engels raaigras

Gemiddelden over de jaren 1996 t/m 2005
Hoge cijfers duiden op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap 1)

	Gemiddelde doorschiet-datum	Standvastig-heid	Wintervast-heid 1)	Resistentie tegen kroon-roest	Drogestofop-brengst van de eerste (snede) relatief	Drogestofop-brengst maai-proefvelden
Diploïde rassen						
Indiana	18-5	8,0	6,7	8,5	97	101
Nieuwe ras 2022						
Raccoon	18-5	8,4	7,0	8,7	103	104
Tetraploïde rassen						
N						

Italiaans raaigras

(Lolium multiflorum Lam.)

Bloeitijd: juni - augustus
Blad: vrij breed en onbehaard. Jonge spruit is gerold. Oortjes aanwezig, tongetje is kort.

Italiaans raaigras is geschikt voor kortdurend grasland (1-2 jaar), vooral voor maaidoeleinden. Onder goede groeiomstandigheden geeft het een hoge productie met een zeer smakelijk gewas. Italiaans raaigras is gevoelig voor het berijden met zware machines, voor het lang laten liggen van het gemaaide gras en voor kort maaien; de tetraploïde rassen nog iets meer dan de diploïde rassen. Een goed geslaagd gewas kan kweek onderdrukken. Italiaans raaigras heeft een levensduur van één tot enkele jaren. Het heeft een snellere beginontwikkeling dan Engels raaigras, maar is minder wintervast en minder standvastig.

Aanbevolen rassen

Diploïde rassen	Tetraploïde rassen	
Barelli	Taurus	Fabio

dan ook betrekking op de totale opbrengst van gras plus witte klaver.

• Aanbevolen rassen

Witte cultuurklaver		Witte weideklaver	Grootbladige witte klaver
Calimero	Alice	Coolfin	Silvester
RGT Gabby	Violin	Rivendel	Brianna
Melital	Trixi		Beaumont
Klondike	Merwi		

Overzicht van de raseigenschappen bij witte klaver

Gemiddelden over de jaren 2017 t/m 2021
Hoge cijfers duiden op een gunstige waardering van de betrokken eigenschap

	Bladgrootte	Standvastigheid	Concurrentie-vermogen ¹⁾	Wintervastheid	Drogestofop-brengst bewei-dingsproefvel-den(relatief) ²⁾
Grootbladige witte klaver					

Rasnaam	K: kweker V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
ENGELS RAAIGRAS (vervolg)		
Barpendel	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2025
Barrialto	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2025
Barriot	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2021
Barround	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2022
Barspring	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2019
Bartui	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2025
Beau	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2022
Boudica	K: DLF A/S, Roskilde, (DK) V: DLF B.V., Kapelle	2019
Briant	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2017
Champus	K: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2026
Explosion	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2019
Evention	K: ILVO - Plant, Melle (BE) V: DLF B.V., Kapelle	2026
Fabrizio	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: D	

Rasnaam	K: kweker V: vertegenwoordiger	op rassenlijst sinds
ITALIAANS RAAIGRAS		
Barelli	K: Barenbrug Holland B.V., Nijmegen	2005
Bolero	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2001
Emmerson	K: Joordens Zaden B.V., Kessel	2000
Fabio	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	1999
Gordo	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	1988
Lemtal	K: ILVO - Plant, Melle (BE) V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	1963 (1953)
Montblanc	K: Advanta Seeds B.V., Rilland V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	1993
Nabucco	K: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2006
Taurus	K: DLF A/S, Roskilde (DK) V: Limagrain Nederland B.V., Rilland	1999
TIMOTHEE		
Aturo	K: DSV AG, Lippstadt (DE) V: DSV zaden Nederland B.V., Gennep	2016
Baronaise	K: Barenbrug Holland B.V., N	

Overzicht van de waardering van verschillende eigenschappen bij grassen ¹⁾

Hoge cijfers duiden op een gunstige waardering.

	Korrelgewichtinmg ²⁾	Snelheidvanopkomst	Snelheid van ontwikkeling in het voorjaar	Gem. doorschietdatum	Hoogte van het gewas in bloeiende toestand	Zodevorming (dichtheid)	Smakelijkheid ³⁾	Droogtetolerantie	Wintervastheid	Schaduwtolerantie	Betredingstolerantie	Grasland normaalgebruik	Grasland aantal jaren maaien	Eén- tot tweejarig grasland	Eénjarig grasland	Sportvelden	Siergazons	Bermen
Engels raaigras grasveldtype	1,7	7	6	5-6	vrij hoog	8	9	7	6	4	9	6	5	6	5	9	7	6
Engels raaigras laat	1,6	7	6	5-6	vrij hoog	7	9	7	6	4	8							

Overzicht van de belangrijkste gegevens voor de zaadteelt van grassen¹⁾ (gaat verder op de volgende twee bladzijden)

Grassoort of type	Zaaitijd ²⁾	Rijenafstand in cm ³⁾ (genormaliseerd op 12,5 cm)	Zaaizaadhoeveelheid in kg/ha	Bemesting in kg zuivere N per ha (richtgetallen)		Oogsttijd ⁶⁾	Oogstwijze ⁷⁾	Globale opbrengst van behoorlijk geslaagde gewassen 1e oogstjaar ⁸⁾		Stevigheid van het stro	L = loszittend zaad
				Zomer (afhankelijk van gewasontwikkeling)	Voorjaar eerste oogstjaar (gebaseerd op inzaai onder of na granen)	In het noorden valt					

Overzicht van de belangrijkste gegevens voor de zaadteelt van grassen *(vervolg van de vorige twee bladzijden)*

Grassoort of type	Grondsoort	Opmerkingen	Aanbevolen aantal jaren dat een perceel kan blijven liggen voor zaadteelt	Volgens NAK-voorschriften wordt bij de veldkeuring o.m. gekeken naar wilde haver, duist, kweek en andere zuring dan schapezuring. Bij de vermelde grassen wordt speciaal gelet op de hieronder genoemde onkruiden en vermengingen. Verder wordt verwezen naar de NAK-regels hieromtrent.
Eng. raaigras laat en grasveldtype	vochthoudende grond, liefst klei		1-2	genaalde raaigrassen, beemdlangbloem, zwenkgrassen, kropaar, akkerkool en karwij
Engels raaigras vroeg				
Italiaans raaigras	vochthoudende grond	kan voorgemaaid of voorgeweid worden tot eind april/begin mei, mits daarna 60-80 kg N wordt gegeven.		akkerkool
Westerwolds raaigr				

Overzicht van voedergewassen verbouwd als stoppelgewas

In deze tabel zijn globale cijfers gegeven, die door omstandigheden en rassenkeuze meer of minder sterk kunnen wisselen. In de kolommen d, e en f duidt een hoog cijfer resp. op grote droogetolerantie, mogelijkheid van laat oogsten of goede wintervastheid.			Zaai- of planttijd ¹⁾	Gemiddelde hoeveelheid zaai­zaad in kg/ha (rijenteelt) ⁴⁾	Gem. rijenafst. (-) of standruimte (x) in cm	Droogtetolerantie	Mogelijkheid van laat-oogsten in de herfst	Wintervastheid	Normale oogsttijd	Smakelijkheid	Opbrengst en kwaliteit van behoorlijk geslaagde gewassen (vers geoogst product) ⁶⁾			

